

“Espanya no ha entès que els Pirineus mai no havien estat cap frontera”

Òscar Jané (Barcelona, 1974) és doctor en història moderna i investigador de la Universitat de Barcelona. Ha coordinat el col·loqui internacional sobre el tractat dels Pirineus que es va fer a Barcelona i a Perpinyà el mes de juny passat.

Per què França, ja des de molts anys abans del tractat dels Pirineus, tenia tant d'interès en el Rosselló?

—El Rosselló havia estat des de temps enrere motiu d'enfrontament entre França i la Corona d'Aragó perquè era un pas important cap a la Mediterrània. Tot sovint les tropes hispàniques feien incursions a la frontera de les Corberes, que separen el Rosselló del Llenguadoc, en un moment en què França no tenia un control total sobre el Llenguadoc. L'interès real de França pel Rosselló, però, va començar quan Richelieu va arribar al poder i es va adonar de la importància geopolítica d'utilitzar el Rosselló —però també Portugal— contra la monarquia hispànica.

—On estava la importància dels comtats de Rosselló i Cerdanya?

—El Rosselló tenia una gran riquesa agrícola i minera. No era només un tros de terra. Cal tenir en compte que Perpinyà era la segona ciutat de Catalunya i que tenia institucions pròpies. Però París era molt lluny i fins que unes elits locals no es van posar al servei del rei de França no va néixer aquest interès. Això no fou fins ben bé uns vint anys després de la signatura del tractat. Al rei de França li importava molt poc el Rosselló: allò que l'interessava eren els Països Baixos.

—La delegació francesa estava més ben informada i va negociar millor les condicions del tractat?

—I tant. Aquesta és la gran diferència. Els espanyols, per desconfiança, no van voler cap assessor català i cada vegada que havien de contrarestar els arguments dels francesos depenien de la intuïció o havien d'esperar indicacions de Madrid. En canvi, els francesos tenien consellers catalans, com per exemple Ramon Trobat, que fou assessor del cardenal Mazarin, el representant de Lluís XIV. Trobat era un advocat que coneixia molt bé el

territori de la frontera i que es convertí en un personatge important.

—Els delegats de Felip IV estaven en inferioritat per manca de preparació o d'interès?

—Els delegats espanyols eren molt conscients de la seva situació. Enviaven cartes a Madrid dient que estaven en desavantatge, que els francesos tenien historiadors i que els enviessin ajut, perquè si no perdrien.

—L'única cosa que la monarquia hispànica volia aconseguir en aquella negociació era el matrimoni de la infanta Maria Teresa amb Lluís XIV?

—No. Veient què deien Pimentel i Luis de Haro, els representants espanyols, crec que volien la pau. Segurament van pensar que més endavant podrien buscar documents i rebatre els arguments francesos. Felip IV no estava preocupat perquè pensava que, com ja havia succeït en temps de Ferran el Catòlic, podria recuperar el Rosselló més endavant. Però no van comptar que el poder de França en aquell moment havia crescut molt i que els francesos havien decidit de quedar-se el Rosselló.

—El resultat del tractat podia haver estat pitjor, en el sentit que els francesos es podien haver quedat també Roses, Cadaqués i tota la Cerdanya?

—En el moment de la negociació, Roses i Cadaqués eren a mans dels francesos. Durant els anys posteriors, quan la monarquia hispànica tenia poca força a la frontera, cada vegada que hi havia una declaració de guerra els francesos entraven i ocupaven aquests llocs, amb la intenció de quedar-se'ls. Tot l'espai fronterer era seu i els espanyols no hi tenien cap força militar. N'és una prova el fet que, mentre els francesos van fer una gran fortalesa a Sant Lluís, els espanyols van construir el castell de Sant Ferran, a Figueres, que és lluny de la frontera i en un lloc des d'on és difícil de defensar-la.

—Quin paper hi va tenir la delegació de la Generalitat a Perpinyà, en les negociacions del tractat?

—Ramon Trobat fou un dels que hi va fer un paper important. Els catalans que assessoraven el rei de França i que eren a les institucions de

Perpinyà eren gent que havien fugit de Barcelona vint anys abans, quan havia esclatat la guerra dels Segadors. Eren gent que havien fet la revolta i que havien fugit a Nèxili. Parlem d'unes 1.500 persones amb les famílies corresponents. A Perpinyà es van posar al servei del rei de França.

—Es diu que eren pro-francesos i que estaven d'acord amb la incorporació del Rosselló al regne de França...

—No és que fossin pro-francesos. Passa que França era l'única opció. Necessitaven algú que els defensés. Cal tenir en compte que en la mentalitat d'aquella època encara hi havia la idea del príncep. Els que van marxar es van radicalitzar i, fins i tot, van intentar convèncer França que recuperés tot Catalunya per tenir-la sota el seu domini. No és que estiguessin d'acord a partir el país, però el Rosselló era el seu únic refugi.

—Com va reaccionar la població del Rosselló al fet d'esdevenir súbdits francesos d'avui a demà?

—La gent hi era clarament contrària. Però no van poder badar gaire la boca. La repressió va ser molt dura. La revolta dels Angelets no fou únicament una revolta fiscal, com s'ha

dit, ni van ser només els pagesos i uns quants bandolers que hi van participar. Els pobles amagaven gent i els donaven suport. Fou una revolta que va afectar tothom, perquè la sal era un producte important. Un fet que demostra que els francesos s'ho van prendre seriosament i van veure que era una revolta contra ells és la repressió, que va durar deu anys i va causar molts morts. Van arribar a enviar-hi més de 2.000 soldats per controlar pobles de poc més de 50 habitants. Els francesos es van adonar que la població no els era fidel.

—De fet, veient que els rossellonesos els eren hostils, al cap d'uns quants anys França va voler tornar a negociar el tractat i bescanviar el Rosselló per Flandes. Per què Espanya no ho va voler?

—Espanya s'estimava més Flandes que no el Rosselló, no pas per una qüestió ideològica, com es diu sovint, sinó purament econòmica. Hi havia moltes tropes a Flandes i costaven molt de mantenir. A més, Flandes era ben bé al mig d'Europa. La monarquia hispànica va preferir conservar els Països Baixos pensant que més endavant podria recuperar el Rosselló.

—Sembla que, històricament, a Espanya li ha interessat més la recuperació de Gibraltar, perdut en un tractat posterior, que no pas el Rosselló...

—El problema és que des de Madrid sempre han tingut una visió peninsular i mai no han entès els Pirineus. Espanya no ha entès que els Pirineus mai no havien estat cap frontera, sinó un lloc d'intercanvi continu. Des de la seva visió centralista, Gibraltar és dins la península i el Rosselló no.

—Quines conseqüències va tenir el tractat en el mapa polític internacional?

—El tractat dels Pirineus és un tractat internacional en què Catalunya va ser una peça més. L'acord va afectar també Luxemburg, Alsàcia i els cantons suïssos. Fins i tot Andorra podia haver desaparegut. Va afectar tot Europa. Fou una mostra de la força que en aquell moment tenia la diplomàcia. Tot i que en aquella època fou un tractat més, avui és vist com un model.